Valerica DRAICA, Dumitru DRAICA

60 de ani de la ultima reformă ortografică în limba română (1953-2013)

V.D. – lector universitar doctor, Universitatea din Oradea. Domeniu de interes: istoria limbii române, sociolingvistică.

D.D. – conferențiar universitar doctor, Universitatea din Oradea. Arie de preocupări științifice: lingvistică generală, dialectologie, ortografie românească.

Academia Română, încă de la înființarea ei, a adus în discuție „problema noii ortografii, care să fie nu numai o nouă ortografie, ci și una nouă în sens strict”[1].

Astfel, în iulie 1948, Alexandru Graur și Iorgu Iordan, după ce depuseseră la Academie un prim proiect de modificare a ortografiei, au prezentat, în secția a VI-a (*Știința limbii, literatură și artă*), o *Expunere de motive la proiectul de modificare a ortografiei*, în care, deși cei doi susțineau principiul fonetic, încă din perioada interbelică, au fost destul de echilibrați în privința implicației fonetice a ortografiei noastre.

În anul 1949, Academia R.P.R. a publicat *Ortografia limbii române. Proiect,* unde, pe baza a 32 de reguli, se fixa în scris limba literară.

În sesiunea științifică, din martie 1951, era readusă în discuție problema ortografiei, iar sesiunea lărgită a secției a VI-a, din iulie 1951, a avut în vedere nu numai o ortografie „justă” a limbii române, ci și necesitatea fixării unei terminologii tehnice unitare și predarea limbii române în școlile de toate gradele. S-a alcătuit o comisie, care trebuia să se ocupe de ortografie, iar pe baza proiectelor ortografice elaborate de Alexandru Graur și Emil Petrovici și publicate în revista „Cum vorbim”, din iulie-august 1951, comisia a alcătuit un nou proiect, publicat în

BDD-A20749 © 2013 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 02:00:03 UTC)

revista „Contemporanul”, din 20 iunie 1952, spre a fi supus atenției publicului larg.

În ședința din 6 februarie 1953, consiliul științific al Institutului de Lingvistică din București, pe baza proiectelor întocmite de Graur și Petrovici, dar și pe baza proiectului Comisiei academice, a definitivat noile norme ortografice, urmând ca Institutul de Lingvistică să cuprindă aceste norme într-un *Îndreptar ortografic* și să alcătuiască și un *Dicționar ortografic*. Noile norme ortografice au fost aprobate de prezidiul Academiei, care ceruse Consiliului de Miniștri să le legifereze.

Astfel, în septembrie 1953, Consiliul de Miniștri al R.P.R. a adoptat o hotărâre[2] (*Hotărârea pentru aprobarea noilor norme ortografice*, nr. 3135, din 16 septembrie 1953, semnată de Gh. Gheorghiu-Dej și Petre Costache, director general al treburilor Consiliului de Miniștri) pentru aprobarea acestor norme ortografice ale limbii române, elaborate de Academia R.P.R., aplicate prin H.C.M., începând cu 1 aprilie 1954 (pentru învățământ, începând cu anul școlar 1955-1956), valabile și astăzi, cu excepția scrierii cuvintelor *român* și *România* cu *î* din *a*; normele conțineau 16 puncte, iar primul punct era următorul:

1. Se suprimă litera *â*, înlocuindu-se, peste tot, cu *î* (*mînă, mîine, cînd, gînd, romîn, Romînia...*)[3].

Era pentru prima dată când această normă devenea oficială și pentru prima oară, de când se folosea alfabetul latin în scrierea limbii române, se renunța la folosirea a două litere pentru notarea aceluiași fonem.

O atitudine interesantă în rezolvarea problemei lui *î – â,* a avut Sextil Pușcariu, care, după ce în 1904 contestase cu vehemență etimologismul Academiei Române, la discuțiile din 1926, cu Ovid Densusianu, a trebuit să ajungă la o convenție cu acesta, pentru a se renunța la *â* și *s* intervocalic.

Iată și celelalte norme:

– se înlocuiește apostroful cu linioara, pentru a se marca rostirea împreună a două sau mai multe cuvinte (*s-a dus, m-a văzut, v-a scris, nu-s, dusu-s-a, într-o zi...*);

– se suprimă *-u* final, dispărut din rostire (*ochi, unghi, unchi, cui, mai, voi, tai, roi...*);

BDD-A20749 © 2013 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 02:00:03 UTC)

– după literele *ș, j* în rădăcina cuvintelor se scriu literele *-i, -e, -a* nu *-î, -ă, -ea* (*șir, jilț, șed, jelui, șase, jar...*), iar în afară de rădăcina cuvintelor, în terminații și sufixe, se scriu literele *-î, -ă, -ea* pentru a păstra identitatea imaginii grafice a terminațiilor și sufixelor (*ușă, îngrașă, grijă, coajă, înfățișări, angajări, furișează, angajează, greșeală, oblojeală, orășean, clujean...*);

– după consoane (afară de *ch, gh*) nu se va scrie *-ia*, ci *-ea* (*deal, meargă, lunea, marțea, ceas, ceai, geam...*);

– după consoane labiale (*p, b, f, v, m*), acolo unde, de obicei, alternează cu *-ie,* se va scrie *-ia* (*biată-biete, piatră-pietre, viață-vieți, amiază-amiezi...*);

– se scrie diftongul *-ia,* după consoană și în pronume (*aceștia, atâția...*);

– după *ch, gh* se scrie *-ea*, când alternează cu *-e* (*cheamă – chem, înghează – îngheț...*) și se scrie *-ia*, când nu există forme alternante (*chiar, ghiaur...*);

– la început de cuvânt și după vocală se scrie *ia-*, când alternează cu *ie-* (*iarnă-ierni, femeia-femeie, baia-baie...*) și *-ea,* când alternează cu *-e* (*ideea-idee, creează-creez, epopeea-epopee...*);

– după vocala *i-* nu se va scrie *-ia* sau *-ea,* ci *-a* (*via, viața, piața, familia...*);

– la început de cuvânt și după vocală se scrie diftongul *ie-* (*ied, ieftin, ieșire, femeie, voie, creion...*);

– după consoane, unde se pronunță diftongul *-ie,* nu se va scrie *-e,* ci *-ie* (*fier, pier, miel...*);

– înainte de *b, d, g, v* nu se scrie *s-*, ci *z-*, așa cum se pronunță (*zbor, zdruncina, zgomot, izvor...*);

– prefixul *des-* se va scrie *dez-*, înainte de vocală și de *b, d, g, l, m, n, r, v* (*dezarma, dezobișnui, dezumfla, dezbina, dezdoi, dezgustat, dezlega, dezmembra, deznoda, dezrobi, dezvoltare...*);

– sufixul *-ețe* se va scrie cu *-e* la sfârșit (*frumusețe, blândețe, binețe...*);

– după litera *ș-*, a particulei de la sfârșitul pronumelor și adverbelor, se va scrie *-i* (*același, aceeași, însuși, totuși, iarăși...*);

– se suprimă consoanele duble (*casă, masă, rasă...*), ele sunt posibile numai la întâlnirea lui *n*, a prefixului *în-*, cu *n-* inițial, al rădăcinii următoare (*înnoda, înnopta, înnegura, înnora...*);

BDD-A20749 © 2013 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 02:00:03 UTC)

– se scriu cu litere mici: numele popoarelor, lunile anului, zilele săptămânii, punctele cardinale (*român, rus, august, mai, luni, joi, est, vest...*);

– se va scrie *b*, nu *v*, în lunile anului (*februarie, septembrie, octombrie, noiembrie, decembrie...*).

Înlocuirea lui *sunt* cu *sînt* nu era prevăzută în niciuna dintre cele 16 norme ortografice din 1953 (ortografierea cu *u* a formelor verbului *a fi* a fost pusă pe seama lui Titu Maiorescu).

Se încheia, astfel, o etapă din istoria scrierii românești, se punea capăt „haosului ortografic", prin noua ortografie ce era bazată pe limba națională unică a întregului popor. Fonetismul a avut câștig de cauză în lupta cu etimologismul, s-a bucurat de victoria deplină:

„Trecerea de la etimologismul dominant în sistemele create de primii ortografiști, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, spre acest fonetism... constituie capitolul cel mai pasionant al furtunoasei istorii a ortografiei românești"[4].

În anul 1953, Academia Română a realizat o nouă simplificare și clarificare a ortografiei românești, cu o importantă completare în 1965, când este normată, tot de Academie, folosirea literei *â*, în familia cuvântului *român*, regulă dorită de publicul larg și justificată pe deplin, ținând seama de tradiția circulației internaționale a numelui țării noastre cu această grafie.

Importanța ortografiei din 1953 nu stă atât în înseși modificările făcute ortografiei din 1932, în direcția clarificării și simplificării, ci în faptul că, prin mijloace administrative, ortografia a fost explicată și însușită, prin școală, și respectată de toți cei care scriau public. Folosirea, de către toți vorbitorii limbii române, a unuia și aceluiași sistem ortografic este una dintre condițiile de bază ale unei culturi majore.

Momentul 1953 a însemnat simplificarea și precizarea, pe baze științifice, a normelor ortografice propuse și argumentate de către filologi. Cele două proiecte, prezentate de Emil Petrovici și Alexandru Graur, nu au fost adoptate. S-au preluat, din ele și din discuțiile publice de atunci ori din soluțiile mai vechi, de la 1932, acele elemente care să simplifice scrierea și să dea ortografiei românești o bază cât mai logică, o concordanță cât mai mare cu modelul de rostire literară. Mai mult,

BDD-A20749 © 2013 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 02:00:03 UTC)

această direcție poate fi urmărită nu doar de la 1932 sau de la 1904, dar și de la 1881 și chiar mai înainte.

După reforma impusă în 1953, apare o cerere de revizuire a ortografiei, publicată de Mihai Carp[5], în „Viața românească", în 1962 și 1963, care remarca, printre altele, că „s-ar putea lăsa mai libere prevederile prea precise", susținând, în special, generalizarea scrierii cu *s*, în cât mai multe grupe consonantice, deoarece „nu trebuie să legiferăm împotriva spiritului limbii".

Academia Română trebuia să dea un răspuns: să se păstreze ceea ce s-a făcut bine în 1953, dar să se corecteze ceea ce nu este în firea limbii, propunând îndreptări ale ortografiei limbii române, pentru eliminarea unor exagerări impuse atunci. De fapt, în anul 1953, ortografia a fost parțial modificată, în plin regim comunist, amintim doar scrierea cu literă mică și nu cu majusculă a unor termeni biblici: *Dumnezeu, Crăciun, Paști...*

Institutul de Lingvistică din București a realizat o serie de lucrări, în sprijinul tuturor celor interesați de fenomenul lingvistic românesc, în general, și de corectitudinea limbii române, în special, dintre care amintim:

– *Dicționar ortoepic,* 1956;

– *Tratat și dicționar de ortografie, ortoepie și punctuație* (pregătit încă din 1958), dar care va apărea cu titlul *Îndreptar ortografic, ortoepic și de punctuație,* 1960 (el va aduna la un loc normele din *Mic dicționar ortografic,* 1954, ediția a II-a, *Dicționar ortoepic,* din 1956 și *Îndreptar de punctuație,* din același an, 1956).

În broșura *Mic dicționar ortografic*, apărut la Editura Academiei Republicii Populare Române, ediția I, 1953, și ediția a II-a, 1954, s-au tipărit niște *Reguli de ortografie* și un *Index de cuvinte,* alcătuite de către Institutul de Lingvistică, din București, aceste reguli punându-se în aplicare atât în învățământ, cât și în celelalte institute și instituții, întâmpinând mari greutăți, pretutindeni. În fruntea broșurii, se publica Hotărârea Consiliului de Miniștri, nr. 3135, din 16 septembrie 1953, prin care erau aprobate noile norme ortografice ale limbii române, elaborate de Academia Republicii Populare Române și considerate ca făcând

BDD-A20749 © 2013 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 02:00:03 UTC)

parte integrantă din însăşi această hotărâre. Broşura însă cuprindea nu numai acele norme elaborate de Academie, ci şi mult mai multe alte reguli de ortografie, care erau opera Institutului de Lingvistică din Bucureşti. Normele Academiei constau din cele 16 puncte, în care se dădeau directive precise pentru întocmirea ortografiei limbii române, însă Institutul de Lingvistică nu numai că nu a respectat acele norme şi nu a urmat directivele date de ele, dar le-a şi încălcat.

Astfel, la punctul 2 al Normelor, se preciza: „Se înlocuieşte apostroful cu linioara pentru a marca rostirea împreună a două sau mai multe cuvinte" (*s-a dus, m-a văzut, v-a scris, dusu-s-a, într-o zi...*), pe când paragraful 175, din Regulile Institutului de Lingvistică, nu numai că au păstrat apostroful, dar au şi îngreunat întrebuinţarea lui, hotărând: „Apostroful marchează absenţa accidentală în rostire a unor sunete...".

Regulile Institutului au tratat şi alte probleme care nu făceau parte din ortografie, cum ar fi: *Despărţirea cuvintelor în silabe – Abrevierile – Punctuaţia...*, ridicând, în acest mod, numărul regulilor, de la cele 16 puncte, din Norme, la nu mai puţin de 179!?[6].

Mihai Carp aprecia, în cele trei părţi ale articolului său, din decembrie 1962 (*Privire generală, Alternanţa s – z în ortografia română* şi *Ce este şi cum trebuie stabilită ortografia*) că multe dintre reguli se contrazic de la un paragraf la altul, concluzionând că ortografia Institutului de Lingvistică din Bucureşti nu corespundea limbii române literare şi că ea nu putea fi aplicată din cauza exagerărilor, greşelilor, contrazicerilor, prezente la tot pasul.

De altfel, Mihai Carp va continua articolul *Să revizuim ortografia*[7], cu alte trei părţi (*Observaţii şi propuneri, Cea mai nouă ediţie a ortografiei* şi *Proiectul nostru),* unde va continua să facă o serie de observaţii şi propuneri, pentru un nou proiect de ortografie. Observaţiile sale, amendate sau completate prin discuţii, le considera absolut necesare în vederea întocmirii unui nou proiect ortografic.

Nici cea de-a treia ediţie a lucrării despre ortografie, publicată de Institutul de Lingvistică, la un loc cu ortoepia, *Îndreptări ortografice, ortoepice şi de punctuaţie*, nu va scăpa criticilor severe ale lui Mihai Carp, care considera că şi noua ediţie, cea din 1960, a menţinut erorile din prima ediţie, adăugând altele. Criticile sale porneau chiar de la titlul lucrării,

BDD-A20749 © 2013 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 02:00:03 UTC)

arătându-se nedumerit că se pune pe primul loc ortografia și apoi ortoepia, întrucât se considera că ortografia este transpunerea prin semne grafice a ortoepiei. M. Carp va propune un nou *Proiect de ortografie*, alcătuit pe baza mai multor lucrări de specialitate, în care avea în vedere: literele, vocalele și diftongii, consoanele, numele proprii, scrierea cu majuscule, alăturarea și despărțirea cuvintelor (a se vedea paginile 76-80 din articolul amintit mai sus).

Observațiilor și criticilor lui Mihai Carp, referitoare la ortografia românească, le va răspunde Dimitrie Macrea[8], care considera articolul lui M. Carp o încercare de a discredita ortografia românească și de a propune înlocuirea ei printr-un sistem subiectiv și haotic, lipsit de orice valoare teoretică și practică.

Spiritul în care M. Carp discuta despre ortografia din 1953, aprecierile și concluziile pe care le formulase nu făceau din intervenția sa „o contribuție pozitivă, ci o polemică lipsită de nivelul cuvenit unei discuții științifice", aprecia, în continuare, Dimitrie Macrea[9]. Mai întâi, Macrea era intrigat de faptul că Mihai Carp considera ortografia din 1953, cuprinsă în lucrarea *Mic dicționar ortografic*, o operă exclusivă a Institutului de Lingvistică din București, socotind necesar să aducă unele precizări asupra ortografiei noastre, elaborate în 1953.

D. Macrea mai ținea să menționeze că *Academia Română* a fost preocupată de îmbunătățirea normelor și regulilor scrierii limbii române, iar ortografia din 1953 este și opera Secției de limbă și literatură a Academiei și a unui mare număr de lingviști și oameni de cultură din toate centrele universitare și din toate regiunile țării.

Era aceasta prima lucrare lingvistică prin care se realizase o ortografie unitară și științifică a limbii române, care îmbina, în mod consecvent, principiul fonetic cu cel silabic și morfologic, rezolvând cu succes inconsecvențele și fluctuațiile reformelor ortografice, din anii 1904 și 1932 și împotriva cărora nu s-au ridicat obiecțiuni esențiale, nici în presă și nici în revistele de specialitate.

În continuarea articolului său, D. Macrea nu este de acord cu observațiile pe care le ridică M. Carp, una referitoare la alcătuirea, mai întâi, a *Îndreptarului ortografic*, și abia după aceea a celui ortoepic, încălcându-se, în acest mod, principiul fundamental al ortografiei fonetice, alta

BDD-A20749 © 2013 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 02:00:03 UTC)

referitoare la faptul că *Micul dicționar ortografic* tratează probleme ca: despărțirea cuvintelor în silabe, abrevierile, punctuația, care nu fac parte din ortografie, și o altă obiecție, ce are în vedere numărul prea mare de reguli, din dicționar, însă, dacă *Micul dicționar...* cuprinde multe reguli și are un bogat index de cuvinte, aceasta este în avantajul celor care scriu.

După ce a încercat discreditarea ortografiei Academiei, M. Carp propunea „un nou proiect de ortografie", însă, în opinia lui D. Macrea, el se situa pe o poziția eronată, fiindcă în 1904 ortografia românească a fost elaborată pe baza principiului fonetic, unanim și definitiv admis, și acum nu mai putea fi vorba de o „nouă" ortografie, în scrierea limbii române, ci doar de eventuale modificări și precizări.

Ortografiile din 1932 și 1953 nu au fost „noi", în ceea ce privește principiile de bază, ci doar prin completările și îmbunătățirile pe care le-au adus, datorită practicii și îmbinării principiului fonetic cu cel silabic și cu cel morfologic. Și totuși, D. Macrea vedea și părțile bune ale „proiectului Carp":

– scrierea cu unul, doi și trei *i*, la final (*codri, prietenii, copiii...*);

– scrierea prefixului *în-*, urmat de labiale, ca *îm-* (*împăduri, îmbina, îmbrăca...*);

– scrierea cu inițială majusculă a numelor proprii, „în general", într-un fel sau altul.

Regulile formulate de M. Carp au rămas naive, inconsistente și ambigue, el însuși și-a dat seama de caracterul precar al regulilor pe care le-a propus, renunțând la combativitatea anterioară, devenind mai modest.

Cei care în 1953 au stabilit normele ortografice ale limbii române au fost nume care nu pot fi ignorate în istoria lingvisticii noastre, ei au încercat simplificarea scrierii românești, adoptând, în linii generale, sistemul ortografic ce se baza, dominant, pe principiul fonetic, dar și pe principiul structural-semantic și pe cel etimologic. Ortografia din 1953 (de altfel, după normele ei s-a făcut trecerea scrierii limbii române, de la caracterele chirilice la alfabetul latin, în Republica Moldova, după 1990) a avut și ea destule puncte ce au trebuit rediscutate de către specialiști, totuși ea s-a dovedit a fi mai simplă decât reforma

BDD-A20749 © 2013 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 02:00:03 UTC)

ortografică din 1932, având multe rădăcini în tradiția scrisului românesc.

Note

[1] I. Iordan, *Limba română contemporană*, p. 218.
[2] *Mic dicționar ortografic*, p. 5-9.
[3] *Mic dicționar...*, p. 7.
[4] Flora Șuteu, *Prefață la Ortografia limbii române. Cercetare bibliografică*, p. XVII.
[5] *Academia Română*, *Anale,* LII, 1931-1932, p. 81.
[6] Apud Mihai Carp, *Să revizuim ortografia*, în „Viața românească", an IV, nr. 12, dec. 1962, p. 127-136.
[7] *Ibidem*, nr. 1, ian. 1963, p. 71-80.
[8] D. Macrea, *Ortografia actuală a limbii române*, în *Cercetări de lingvistică*, an VIII, nr. 2, 1963, p. 315-323.
[9] *Ibidem*, p. 315.

Bibliografie

1. *Academia Română* (1931-1931), *Anale*, LII.
2. *apud* M. Carp (1963), *Să revizuim ortografia*. În „Viața românească", an IV, nr. 12, dec. 1962, și nr. 1, ian.
3. D. Draica (2006), *Ortografia românească. Trecut și prezent,* Editura Universității, Oradea.
4. D. Draica (2010), *Contribuții la istoria ortografiei românești,* Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
5. I. Iordan (1956), *Limba română contemporană*, ediția a doua, București.
6. D. Macrea (1963), *Ortografia actuală a limbii române*. În *Cercetări de lingvistică*, an VIII, nr. 2.
7. *Mic dicționar ortografic* (1954), ediția a doua, București.
8. F. Șuteu (1986), *Prefață la Ortografia limbii române. Cercetare bibliografică,* Editura Științifică și Enciclopedică, București.

BDD-A20749 © 2013 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 02:00:03 UTC)